

*Верховцева Ірина Геннадіївна,
доктор історичних наук, доцент,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій
(м. Київ, Україна)*

ВИКЛИКИ КІБЕРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ПРОТИДІЯ УКРАЇНИ ДЕСТРУКТИВНИМ МАСОВОІНФОРМАЦІЙНИМ ВПЛИВАМ

Стрімкий розвиток цифрових технологій останнім майже півстоліттям зумовлює накопичення у небачених досі обсягах і надшвидкі темпи поширення інформації. Зумовлені цим якісні зміни в соціальних комунікаціях та формування особливого, «інформаційного», способу життя насамперед пов'язані з новими комунікаційними можливостями кіберпростору (буквально – надтериторія, інформаційне середовище, віртуальний простір), який, крім іншого, переформатовує і міжнародні публічні комунікації.

Осмислення викликів, що постають перед ними за умов кіберизації, перебуває у фокусі уваги вітчизняних (Г. Почепцов, М. Требін, Н. Ніколаєнко, М. Закіров, О. Зернецька та інші) та західних (М. Кастельс, М. Макклуюен, М. Лібіцкі та інші) науковців. Порушено широке коло проблем – від адаптації до нових комунікаційних практик і до проблем глобальної взаємодії між соціумами країн, міжнародних регіонів у форматах громадських, політичних, етнокультурних тощо. Однак питання протидії Україні деструктивним масовоінформаційним впливам у цьому контексті висвітлюється побіжно й фрагментарно. Тому акцентуємо увагу на основних проблемах кіберизації міжнародних публічних комунікацій та зумовлених ними нагальних завданнях у аспекті протидії нашої держави вказаним впливам.

Як наголошують дослідники, масова інформація є результатом соціальної взаємодії в рамках масової комунікації і пов'язана із наданням інформаційних послуг населенню. ЗМІ є основним джерелом масової інформації. Серед ознак масовості інформації вказують на її спрямованість на масу (на все населення) при

відсутності безпосереднього контакту, незалежно від розмірів і просторової розосередженості аудиторії; відповідність потребам мас у інформації; прагнення до консолідації, тобто вироблення спільної для багатьох позиції. Крім того, інформація має бути доступною читачам за змістом і формою, написаною простою мовою, а також доступною економічно, тобто продаватися за невеликі гроші. Оскільки сталої моделі реальності тепер не існує, її доводиться переосмислювати, що призводить до більшої індивідуалізації та персоналізації, «демасифікує» масові комунікації загалом. Це має не тільки позитивні наслідки (зокрема, в освітній та загалом культурній сфері), а й негативні також [4, с. 13–15].

Кіберпростір, у рамках якого нині взаємодіють народи, країни, уряди, міжнародні структури тощо, не має кордонів, є трансграничним і транснаціональним. Правила взаємодії у цьому віртуальному світі неусталені, правові засади таких контактів лише розробляються. У форматі масових комунікацій серед позитивних новацій сучасної цифрової епохи, або епохи кіберизації, – це формування глобального інформаційного середовища як поля взаємодії та як сфера можливостей для впливів громадськості на політичні процеси тощо. Негативними явищами стали деструктивні масовоінформаційні впливи, що поширюються цифровими каналами, насамперед соціальними мережами, породжуючи нові глобальні загрози для публічної сфери, аж до спотворення іміджу цілих країн і цивілізацій. Завдяки цифровим масмедіям як ніколи легкими стали організація і ведення інформаційних війн на світових економічних і політичних полях – для цього часто лише потрібно наповнити віртуальний простір деструктивною масовою інформацією, маніпулюючи масовою свідомістю.

Реаліями сучасного буття стала інформаційна агресія – людина піддається їй щоденно через Інтернет, радіо, телебачення тощо, які нав'язують своє розуміння життя. Завдяки маніпулятивному ефекту це впливає на світогляд цільової аудиторії. Однак основна мета інформаційної агресії – не тільки вплив на свідомість, а й на підсвідомість, щоб «скорегувати» громадську думку всередині країни-жертви та країни-агресора. Процеси маніпулювання масовою та індивідуальною свідомістю за допомогою ЗМІ, особливо електронних, шляхом інформаційної агресії набувають широкого розмаху. Згідно із звітом Digital-2023, підготовленим дослідними групами з Meltwater та We Are Social, станом на січень 2023 р. кількість користувачів інтернету в світі становила майже 5,16 млрд осіб (64,4% населення планети), з яких понад 4,76 млрд є активними користувачами соціальних мереж. У США приблизно 53% громадян послуговуються соціальними мережами для одержання новин [1, с. 289-291; 2, с. 26].

За таких умов масовим явищем стало поширення інформаційного насилля. Як компонента соціального насилля та нематеріальний вплив (дія) на ментальну сферу, що суперечить закономірному перебігу подій і непомітно, засобом нав'язування опоненту власних переконань чи спотвореної інформації, воно прямо передбачає інформаційну взаємодію та змінює характер соціальних комунікацій в аспекті асиметричних відносин, трансформуючи духовну й

психологічну структуру особистості засобом пропаганди та інших технологій, продукованих засобами масової інформації. Емоції, насамперед страх, а також інші, зумовлені застосуванням інформаційного насилля, є такими ж потужними регуляторами поведінки людей, як і загроза прямої фізичної розправи. Більшість дослідників інформаційне насилля та всі його прояви розглядають у контексті інформаційних війн як особливої форми міжнародного протистояння, котра, хоча історично існує з давнини, нині, за умов цифровізації та функціонування новітніх, цифрових, технологій комунікацій, набула специфічних характеристик. При цьому наявність застосування тактики примусу шляхом залякування дає підстави для застосування терміну «інформаційний тероризм», якими б не були його мотиви [1, с. 290–292].

Розпочата в 2014 р. гібридна агресія росії проти України, складником усього комплексу силових дій якої стала антиукраїнська інформаційна діяльність (пропаганда, маніпуляції інформацією, дезінформації, фейки), цілком відповідає поняттям «інформаційне насилля» та «інформаційний тероризм», оскільки, крім ворожих інформаційних впливів деструктивного характеру, має на меті змінити ідентичність українців, переконструювати й «перекодувати» український соціум загалом, адже мішенню російської інформаційної агресії є все українське – влада, держава, соціум, культура та ідентичність українців. Здовго до початку військової інвазії в Україну російські пропагандисти вели обробку світового співтовариства з метою подати картину у вигідному для країни-агресорки світлі й знайти для неї союзників, а також підірвати міжнародний авторитет України, спотворити її імідж, не допустити широкомасштабну військову, економічну, фінансову допомогу західних країн [6, с. 26-28]. Після початку повномасштабного військового вторгнення в Україну в 2022 р. дезінформування вийшло на новий рівень. Ворог опановує нові інструменти для війни – штучний інтелект (ШІ). Російська мережа «Правда», створена у квітні 2022 р., завалює інфопростір кремлівськими фейками, у тому числі штучний інтелект по всьому світові (LLM, великі мовні моделі тощо). У 2024 р. «Правда» «пропхнула» 3,6 млн фейкових статей, внаслідок чого у західних системах ШІ їх відповіді стали зараженими російськими фейками: аудит NewsGuard виявив, що провідні чат-боти зі штучним інтелектом повторювали такі неправдиві інформаційні посили [3].

Україна вживає чимало заходів з протидії інформаційній агресії росії: інформаційне просвітництво, фактчекінг, інформаційне волонтерство тощо. Вагому роль відіграють різноманітні інститути протидії дезінформації, що створюються при відповідних відомчих органах влади. Однак як один із найбільш ефективних засобів протидії деструктивним масовоінформаційним впливам розглядається кібердипломатія. На погляд більшості дослідників – вітчизняних і західних, вона включає весь комплекс дипломатичних заходів і здійснюється в кіберпросторі. Павутина кібердипломатії розширюється і поглиблюється швидкими темпами, поступово створюючи кіберміжнародне суспільство. Міжнародна спільнота має на меті розширити ефект управління кіберпростором від регіональних, національних ініціатив до глобального уніфікованого підходу. Зважаючи на міждисциплінарний характер цієї сфери,

наголошується, що кібердипломатія не є суто технічним питанням. Державні та урядові суб'єкти мають мати структури та можливостей, пов'язані з нетехнічними інструментами безпеки та влади також. З огляду на це, кібердипломатія має як технологічний вимір, так і суто публічно-дипломатичний, пов'язаний з відповідними комунікаціями соціального характеру [5, с. 65-67; 6, с. 27-29].

Американські науковці, залежно від суб'єкта здійснення заходів у публічній дипломатії, виокремлюють два основні види публічної дипломатії: 1) діяльність, яка здійснюється державою, під її керівництвом чи за державні кошти в рамках зовнішньої політики держави для реалізації національного інтересу – громадська/публічна дипломатія (*public diplomacy*); 2) діяльність, яка здійснюється різноманітними фізичними і юридичними особами, інститутами громадянського суспільства незалежно від держави в інтересах держави, суспільства чи усього людства (громадянська/народна дипломатія, *citizen /civil diplomacy*). У межах обох напрямів метою є встановлення постійних контактів між інститутами громадянського суспільства різних країн, розвиток міжнародних мереж та участь у їх діяльності за умов послаблення державного контролю й створення атмосфери довіри та рівноправності. У США, зокрема, згідно з концепцією *citizen/civil diplomacy*, кожен громадянин має право чи навіть обов'язок допомагати державі здійснювати зовнішню політику. Суб'єктами реалізації такої дипломатії можуть бути студенти, викладачі, науковці, спортсмени, представники бізнесу тощо – у такий спосіб лобіюються громадські інтереси. Відтак, *citizen/civil diplomacy* може стати повноцінним інструментом кібердипломатії у протидії інформаційній агресії росії проти України [6, с. 27]. Уявляється, що українські науковці, політики, журналісти, студентство й громадськість загалом засобом підготовки та викладення на медіаплатформах, у соцмережах контенту, що розвінчує фейкові, дезінформаційні та пропагандистські наративи антиукраїнського характеру, сприятимуть просуванню українських інтересів у світі та в такий спосіб впливатимуть на позитивний імідж Української держави, даючи свою відповідь на виклики киберизації міжнародних публічних комунікацій.

Література:

1. Верховцева І.Г. Інформаційний тероризм у кіберпросторі: вимір міжнародних соціальних комунікацій. *Теоретико-прикладні аспекти розвитку цифрової держави в Україні* (м. Київ, 14 листопада 2024 р.). Київ: ДУІКТ, 2024. С. 289–293.
2. Макарова М. Соціальні мережі як провідні джерела інформації в умовах війни. *Вісник Книжкової палати*. 2023. № 10. С. 25–31.
3. Негода Т. Як росіяни через ШІ пхають брехню в голови мільйонам користувачів. 27.03.2025. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3975488-ak-rosiani-cerez-si-phaut-brehtu-v-golovi-miljonam-koristuvaciv.html?fbclid=IwY2xjawJjGuFleHRuA2FlbQIxMQABHs4y0PVKeA_Q6nX1Yzg2uRL_ZCCz_gzfc4Xmqo0G8ZpqMQ3wKdonjwZtYglPD_aem_UqeomAn4TB7ET5IpvkaWzg
4. Тяпкіна Н.І. Теорія масової інформації. Запоріжжя: ЗНУ, 2011. 76 с.
5. Attatfaa A., Renauda K., De Paolib S. Cyber Diplomacy: A Systematic Literature Review. *Procedia Computer Science*. 2020. Vol. 176. P. 60-69.
6. Verkhovtseva I. Ukraine's Cyber Diplomacy In Countering Russian Informational Aggression. *Library Science. Record Studies. Informology*. 2024. Vol. 20(3). P. 21–31.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

**Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук**

**ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ім. І.Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ**

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

**ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

ЯГЕЛЛОНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)

ФОНД ГЕРДИ ХЕНКЕЛЬ (Німеччина)

УНІВЕРСИТЕТ МАЙНЦА ІМЕНІ ЙОГАННА ГУТЕНБЕРГА (Німеччина)

КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ П. ХАШДЕУ (Молдова)

МУЗЕЙ КАРОЛЯ І В БРАЇЛІ (Румунія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ:
СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

10 квітня 2025 р.

м. Київ

Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи / за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 10 квітня 2025 р. Київ, 2024. 357 с.

Збірник наукових праць укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи», яка була організована кафедрою міжнародних відносин і суспільних наук гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України 10 квітня 2025 р. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції і охоплює широке коло питань щодо витоків, традицій, розвитку та перспектив української дипломатії; аналізу стану дипломатії в умовах сучасних глобальних викликів та стратегічних пріоритетів світової, європейської та вітчизняної дипломатії в умовах російсько-української війни.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх хто цікавиться питаннями сучасних міжнародних відносин та розвитку української дипломатії.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 10 від 16.05.2025 р.).

Редакційна колегія:

Ткачук В.А., д-р екон. наук, проф. (голова);
Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (співголова);
Тонха О.Л., д-р сільгосп. наук, проф. (голова);
Любовець О.М., д-р істор. наук, проф.
Харченко С.В., д-р філол. наук, проф.
Хвіст В.О., канд. іст. наук, доцент

Відповідальна за випуск докт. іст. наук, проф. Любовець О.М.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику наукових праць матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.